

ՌԲԱԳԻՐ ԶՄԻՒՆԻԱՅ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՐՐՈՐԻ ՏԱՐԻ

ԶՄԻՒՆԻԱ ՇԱԲԱԹ 11 ՕԳՈՍՏՈՍ 1862

ՌԻ 681

ԶՄԻՒՆԻԱ 11 ՕԳՈՍՏՈՍ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՐՐՈՐԻ ՏԱՐԵԿԱՐՁ

ԱՐՇԱԼՈՒՍՈՅ ԱՐԱՐԱՏԱՆ

Հայոց ազգին անգրանիկ լրագրող, Արարատեան Արշալույսը այսօր իւր քսաներորդ երրորդ տարին կը բանալով, գոհանալով զԱստուծոյ՝ որոյ անհուն ողորմութեամբ ողջամբ և անընդհատ շարունակութեամբ հասաւ մինչև այս օրս :

Ներկայ բարեպատեհ հասկիւս, Արարատեան Արշալույսը կը պարտաւորի նաև իւր անկեղծ շնորհակալութիւնը յայտնել յարդոյ հասարակութեան ազգիս, մերձաւորաց և հեռաւորաց, և մանաւանդ Հնդկաստանի հայկազուն բնակաց, որոց ամենուն ազգասէր գործակցութեամբ լրագրինս՝ ըստկարի իւրում, իւր հայրենասիրական ծանր պաշտօնը քըստան երկու տարի յաջողութեամբ կատարեց ՚ի նըստս քաղաքական և ուսումնասիրական յառաջադիմութեան ազգիս, այնինչ յընթաց յիշեալ միջոցին ուրիշ շատ լրագրութիւններ ծնան և մեռան քիչ ժամանակուան մէջ :

Արշալույս այս երկայնակեցութիւնը, զոր մեք չեմք երկմտիւր երկնային օրհնութեանը վերընծայելու, կընայ ապացոյց մի համարուել որ մեր լրագրոյն գրութիւնը հաճելի և ընդունելի եղած է ազգին մեծագոյն և ողջամիտ մասին :

Ուստի պիտի յարտեւեմք այս գրութեանը մէջ : Եթէ Հայրենասիրութիւն, Եղբայրսիրութիւն և Ուսումնասիրութիւն քարոզել միշտ, առանց երբեք խոհեմութիւնը ձեռքէ ձգելու, քանզի, ըստ մեր կարծեաց, անհար է որ լրագրութիւն մի յառաջագիծ և օգտակար ըլլայ ազգին, առանց իրեն ա-

ռաջնորդ ունենալոյ զխոհեմութիւնը :
Յօգուածնիս կը վերջացնեմք, ազաչելով խոհարհարար զյարդոյ հասարակութիւնը շարունակել միշտ իւր համակրական սէրը և իւր ազգասիրական քաջալերութիւնը, որով մինչև ցայսօր հաճեցաւ պատուել զլրագրութիւն մեր յօգուտ ընդհանուր ազգիս :

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

Իտալիոյ գործքերը ծանր ու վտանգաւոր կերպարանք մի կը ստանան : Տեղեկագրող Վարկալուի զօրակալը, որուն վերայ խառնեց ժողովուրդը չափազանց վստահութիւն և ջերմօրէն համակրութիւն, իւր հրահրական գրգռիչ ատենաստութիւններով, բոլոր խառնեցները սուք հանելու կաշխատի, որոց գրգռիչ անցնելով հողէ Հիոմի և Վ. Եւեռիոյ վրայ յարձակիլ :

Վարկալուի այսպիսի յանդուգն գիտնադրութիւն մի, Իտալիոյ հարաւային քաղաքները կը պտտի, շրջապատեալ խուռն բազմութեան ժողովուրդեան, ուրոց հայրենասիրական զգացմունքը զարմանալի կերպիւ կը բորբոքէ իւր ետնդուն հրահրական ատենաստութիւններով : Անցեալները Սիրաքուզայի և Բալթրմոյի գործաւորաց ընկերութեանց պատգամաւորներուն առջև այսպէս խօսեցաւ. «Կ'անհիւշդու չէ, կամ, յորժամ սկսուեցաւ, պէտք է աշխատիլ զընդհնելու այն գործը : Եւ ընդհնելու համար ուրիշ բան հարկաւոր չէ, բայց միայն զէնք և մարդիկ ըստ բաւականին : Արդ՝ ազգը հարկ եղածէն աւելի կընայ մատակարարել թէ՛ զէնք և թէ՛ զհիւստի : Երուսիան՝ պատերազմի ժամանակ, իւր ժողովուրդեան հարկերն 13ը կուտայ : Իսկ Իտալիան միայն հարկերն 10 տարով, երկու միլիոնէն աւելի պատերազմական մարդիկ կընայ պատրաստել : Այսպիսի զօրութեամբ մի կընամք, ստանց արիւն թափելու, և՛ Հիոմ երթալ և՛ Վ. Եւեռիոյ : Կազդիան և Եւրոպոյ

քաղաքահանութիւնը իրաւունք պիտի տան մեզ, և Աւստրիան ետ պիտի քաշուի : Հաւաստի լերուք թէ իրաւանց զօրութիւնը՝ զօրութեան իրաւունքին մէջ փնտտելու է՝ :

Մեր ընթերցողները կընան երեւակայել թէ այսպիսի և աւոր նման ատենաստութիւնները՝ Կարկալուի նման յաղթական զօրակալեմը իտալացի վտանգուն երիտասարդաց ուղղուելով, ՚ի նչ օրինակ ազդեցութիւն և որչափ զօրաւոր ու անսանձ շարժում կը պատճառեն :

Յաւալին այն է, որ Կարկալուի զօրակալը իւր ատենաստութեանց մէջ չդադարի թշնամանալից խօսքեր զրուցելու ընդդէմ՝ Կարկալուի Երրորդին, որուն ընթացքը շարաշար կը պատարակէ դադրակցի զօրքը Հիոմէն չհանելուն համար : Վ. Երկալուս յիշեալ զօրակալը և իւր բազմութիւն կընակեցնեն որ համակրութիւնը ժամանակէ մը ՚ի վեր զանազան կերպիւ, սաստիկ ատենութիւն կը յայտնեն Կազդիացոց կայսեր դէմ : Այս ատենութիւնը՝ անտարակոյս կընայ վտանգաւոր հետեւութիւններ ունենալ Իտալիոյ անկախութեանը համար, կամ անոր կատարեալ անաստութիւնը կընայ ևս առաւել երկար ժամանակ ուշացնել : Վ. աստորոյ Իտալիոյ ճշմարիտ բարեկամները իրաւամբ կը ցաւին Կարկալուի այս անխոհեմ ընթացքին վերայ :

Իրոց այս դժբաղդ վիճակին մէջ, Վ. Երկալուս Իտալիոյ թագաւորը արժան համարեցաւ հետեւեալ յայտարարութիւնը, ուղղել իւր ժողովուրդեան :
«Իտալացիք,

«Այնինչ Երուսիան ազգին խոհեմութիւնը կը զոյգէ և անոր իրաւունքը կը ճանաչէ, յաւատի սրտիւ կը տեսնեմ որ անխորձ երիտասարդներ խարուելով և մոռնալով անմեր ըստազոյն դաշնակցոս ունեցած երախտագիտութեան պարտքերնիս, Հիոմի անուր պատերազմի նըշանակ մի կընեն, երբ որ այս անուր մեր փախաբանաց և մեր հասարակաց ճգնաց առարկան է :
«Հանտարձմ՝ մուտով ազգային օրինաց որոց սխա-

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՐՐՈՐԻ

Գերատարտիս հրատարակող Արշալույս լրագրոյ :
Ի Գուգա, 20 Մայիս 1862 :

Ընդունելով զթիւթս 669—670 թիւ պատուական լրագրոյց զաւակաբար հասաւ եղէ սկզբնական անցից երկպառակութեանն որ տեղի ունեցաւ ՚ի մէջ մեծապատիւ համազդեացն որ ՚ի Կարկալուս՝ բաժանելով զնոսս յերկու կուսակցութիւնս : Ի մասին այնմ առարկայի, հարկաւոր համարեցի զյետագայ տեղեկութիւնս հանդերձ մասնաւոր զխոտլութեամբն ՚ի լոյս ընծայել. զի ցանկացողքն ունեցող գհաւաստի ծանութիւնս ըստ այնմ մասին, ունեցին զթ ուրուողձաբար մասնաւոր տեղեկութիւնս, որպէսզի յառնեն նոցա զխորհրդածութիւնս յազազս այնր երկպառակութեան, արասցին ՚ի բաւաւրաբար և առանց չիտի դատողութեանց :

Ա. Ըստ տեղեկութեանց զորս ընկալնուեց յամենայն ազգային լրագրոց, հոգի երկպառակութեան՝ որովս ակտ տարապիտիկ, այց եւ ամենայն նշանաւոր քաղաքաց և հասարակութեան ուրանոր կան համազգէր : Վանտոյ թերևս ազդեցութիւն նոյն տարապիտիկ երկպառակութեանն իցէ աներևոյթ պատճառն ՚ի վեր երեւելոյ գժտութեանն ՚ի մէջ Հայոց Կարկալուս : Եթէ իցէ այդ, ըստ բերմանց ժամանակին անընդատ ամենայն ազգասիրաց զգացմունք ըստ ձեր զգացմանց «կըցուի ՚ի սրտէ՛» և պարտական է հայցել ՚ի Տեառնէ, զի շնորհսցե՛ զէնք և զխաղաղութիւն ազգի մերում, և անհետ աւրասցէ զոչի արգելորձան երկպառակութեան :

Բ. Ըստ իմ տկար դատողութեան, չարժանիք և սկզբնական պատճառ ո՛ր և իցէ երկպառակութեանց, առնուն զձագուռն նախ յանձնուոյ, զոր կամ զորս զըրուսն

«Կիբ իմն և անունն ինչ նպատակ» (չաւեմ չար կամ բար) յազազս առնելոյ ձեռնարկութիւն ինչ : Իւ յայն ժամ օրնական և ներհակական կուսակցութիւնը կընեն ՚ի վեր, զի ձեռնարկութիւն ինչ կամ լրատար կամ առանց իրաւանց լինի. ուստի և յամենայն ժամանակս ՚ի հասարակութեան իմք չպակասին մարդիկ պաշտպանութիւնը կուսակցութեանց. որով կայծն փոքրիկ ճարտիկ, յորձանաբար թաւայի, և ՚ի հոր վտանգ զգեցիկ մարմնաբա՛ զոր սկը և մարտնութիւնն դարմանալ էր մեծամեծ վատախօք :

Գ. Երեւելապէս պատճառ երկպառակութեանն յուզելոյ սրբ ՚ի մէջ Հայ հասարակութեանն Կարկալուս քաղաքի, եղէ քահանայն որ երբեմն էր փոխանորդ առ մենապատիւ Սաւաշարդին Չոլապոյ : Չուս յայն ձեռնարկութիւն հրահրութեանն «աներբն նպատակ իւր և կիրք» որք աներևութապէս զօրացեալ էին ՚ի փառաստութեան և յընկերատեցութեան : Իսկ երեւելապէս թաղուցեալ կային այնքիկ ընդ զվտակաւ հայրենասիրութեան և ազգասիրութեան : Հաստատեցից զասացաւ :

Դ. «Երբն նպատակ նոր և կիրք» էր լինելգակի որ ըստ համբաւոյ և ըստ պատուոյ մասին ՚ի մէջ ամենայն քահանայց, որ կան և կային յամենայն վիճակս Հընդկատանի և Պարսկաստանի. այսինքն լինել զհրահրաւ գերիշխան և միմիայն անընդակաւ ըստ պատուոյն(1) :

(1) Բազում անգամ գրեալ է նա թէ յայսմ ժամանակի գոնարն ընդ խեցոյ համարի մի : Թէ «ճիլ՝ գիլ՝ էր զանգաթիլ էն մի զին», թէ «նաստ էր բարակն է մի զին, վայ գայ բարակ մանողին» : Չայրոսիկ ասելով՝ զգոնարն՝ գիլի՛ գբարակ մանողն կամեցեալ է ցուցանել զինքն, և զգիլն՝ զխեցիկն՝ էր գհաստ մանողն՝ գհա որ հաստատալալու եղև ընդ ինքեան :

Զօրաւոր այդ՝ իւրում նպատակի ունէր զսէր և ըզնորհս սրբազան Սաւաշարդին իւրոյ առ ինքն : որ եւ նման զարտօնութիւն առաւելելոյ թեան փոխանորդական իշխանութեան՝ գաւազանակրութեան և զարդարաց զլամը նորս Հայրապետական պարզեալ խաչի և Ուստոյ կայսերական շքանշանաւ : Ունէր զօրուրդ և զսէր Հայ հասարակութեանն Կարկալուս քաղաքի անինքն, զազատութիւն տեղոյն, զլինելն մարդ որ անտուն անկին և անթառանգ(2) և զլինաւորաբար զճոխութիւնն որ է յեսան կրից(3) :

Որչափ ինքն ՚ի փառս և ՚ի պատիւս վերած ամենայն յառաջադիմութիւն նկրտիւր, այնչափ և մեծանայր և

(2) Տուրն կին՝ էր գուակուրք, ըստ իմ դատման, սանն զենն կրից մարդոյ, վասն ոչ ընդարձակ արշաւելոյ յասպարից կամապաշտութեան : Չի մարդ որ տանուտեր էր գուակուց հայր, թէ ոչ ՚ի սէր անձին իւրոյ, զոնեայ ՚ի սէր սիրելեացն յօժարի՛ էր պարտք համարի գնայ յաբատն շաւիղ խոհեմութեան, խորշիով յառապարացն կամապաշտութեան : Իսկ մարդ սուկ՝ այսինքն անտուն, անմատանգ էր անկին՝ ընդ բուճակայ կրիցն ՚ի յամառութեան զիմէ էր ինքն էր մտադիր լինի գլամապաշտութեանն ՚ի զուրի հանել զկիրս ասելով՝ թէ մի՛ շար գոյու ունիմ, և զոր ինչ կամիմ անեցից էմ՝ :

(3) Ո՛չ ամենայն սր գբարիս՝ զշնորհեալ ինքեան յԱստուծոյ, ՚ի գոյծ անէ ՚ի բարութեան կողմն, այլ գբարի ինչ առնէ գործի յաղազս շարութեան. բան Մարգարիկն գոր ասէ թէ «վայ՝ ձեզ, որ արբեալոյ էր էր ոչ ՚ի գինոյ», բուի ինձ թէ յաղազս այնպիսեաց իցէ, որք ունին արբեցութիւնս ձոխութեան կամ վատարար կրից :

պանութեան համար երդում ըրած եմ, բարձր բունցի միտ խտալից դրօշակը, որ սրբապաւ և փառաւորեցաւ իմ քաջամարտիկ ժողովրդաց արեամբը և Ռուսի այս դրօշակին հետեւող չէ այն անձը, որ օրինաց դէմ կը վարուի և տակնուվրայ կընէ հայրենեաց ազատութիւնը և ապահովութիւնը, ինքզինքը դատաւոր կացուցանելով անոր ապագային :

«Խտալացիք, զգոյշ կայէք այս յանցաւոր անհաւան թուութիւններէն և այս անխոհեմ շարժումներէն . քանզի երբոր ազգային մեծ ձեռնարկութեան լըննարուն ժամը հասնի, ձեր թաղաւորին ձայնը խնայն պիտի լսէք : Բայց ուրիշ որևէիցէ ձայն, որևէիցէ հրահր որ իւրը չէ՝ ապատարտութեան և համազգային պատերազմի հրահր մըն է . և անոնք որ իմ խօսքերուս ականջ չեն կարներ, պիտի պատժուին սաստիկապէս ըստ օրինաց :

Իբրև թագաւոր ընտրեալ յազգէն իւր յօժար կամբը՝ հաստատուն պիտի պահեմ իւր ամբողջութեանը մէջ զարժանաւորութիւնը արքունի թագին և բարրամէջութիւն որպէսզի իրանուք ունենամ խնդրելու Եւրոպայէն որ արդարութիւն ըլլայ խտալոյ՝ :

Մերիկայէն հասած վերջին լուրերէն կը յայտնուի թէ յիշեալ երկրին հիւսիսային և հարաւային միացեալ նահանգաց զինուորական կացութիւնը գրեթէ միևնոյնն է և գլխաւոր փոփոխութիւն մի չէ ստացած : Այս ցաւալի պատերազմը, ըստ ամենայն երևմանց, խիստ երկար և խիստ արիւնահեղ պիտի ըլլայ . վասնզի երկու ընդդիմաւարտ կողմերն ալ ահագին զօրութիւն ունին և մեծամեծ սրտարատութիւններ կը տեսնեն վասն սարգային :

Թեպէտև Անգղիոյ բարրամէջութիւն մէջ անաշար կուտիւն եղաւ միջամտութիւն ընելու և հարաւային վիճակաց անկախութիւնը ճանաչելու, այսու ամենայնիւ ըստ Բէլժըրսթըն երկար ատենախօսութիւն մը և ազգու փաստերով հաստատեց թէ միջամտութիւն ընելու ժամանակը տակաւին չէ հասած, ըստորում պատերազմը երկու կողմն ալ յոյժ զօրաւոր են և իւրաքանչիւր կողմը մէկ միլիոնի չափ պատրաստ զօրք ունի, ըսաւ :

Սօսերս, Անտիբոնոս Ալէքսանդրը չորսերը հրահրեց զակած էր թէ Ռուսիան՝ միաբանութեամբ Գաղղիոյ կառավարութեան, առաջարկեք է Սեօնի Բրիտանիոյ դահլէին, որպէսզի Մերիկայի հարաւային վիճակաց անկախութիւնը ճանաչեն և միանգամայն միջամտութիւն ընեն պատերազմով երկու կողմանց :

Բայց ժուռնալ տը Աէն-Բեգերսպուրի օրագիրը պաշտօնական կերպիւ սուտ կը հասնէ այս լուրը :

Անգղիոյ բարրամէջութիւն մէջ գարձեալ վիճարանութիւններ եղան ՚ի մասին ամբողջացնելու Բրիտան

նական կղզեաց : Ի որտ Սէլեզուիւրի ազգու ատենախօսութեամբ մը պնդեց, թէ քանի որ Սեօնի Կարթէոնի եղբորդին Գաղղիոյ կայսերական գահը կը նստի, Անգղիան պէտք է որ ամեն զգուշութիւնները ՚ի գործ դնէ և ամբանայ թէ՛ նորանոր բերդերով և թէ՛ բազմաթիւ զօրադնդերով, քանզի օրին մէկը գաղղիացիք, և թէ՛ ուզեն, կրնան դիւրուութեամբ յարձակիլ, ըսաւ, Անգղիոյ երկիրը :

Ի որտ Շոնսի Ռասէլ երկար բացատրութիւններով հանդարտեցուց վախկոտ միտքերը, յետաջ բերելով թէ հիմնական ժամանակ, յորում ազգային անկախութեան սերը մեծ եռանդեամբ կը տիրէ աշխարհի բոլոր ժողովրդոց վերայ, անհնար է որ աշխարհակալութեան միտք մը ունենայ Կարթէոնի Կրորդը : Չեմ ըսեր, յաւելցուց յիշեալ աղետական լուրը, թէ Անգղիոյ համար վասնզ մը չկրնար ծաղիլ Գաղղիացոց կայսեր քաղաքականութիւնէն, սակայն չեմ կարծեր, ըսաւ, որ լորտ Սէլեզուիւրի վախցած վտանգը հասնի մեզ :

Անգղիոյ բարրամէջութիւն ամսոյս 7ին, ըստ նոր ստուգարի, զոցուցաւ :

Յայտնի է որ անցեալները Վարչաւիայի մէջ նոյն նահանգին զինուորական կառավարիչ Ալեքսանդր զօրապետին վրայ ատրճանակ պարպելով վիրաւորեցին զիւրքը : Ինչ ժամանակէ ետև, բարձրագագա կայսերադուստր Արտանդիանոս Սեօնի Բրիտանիայի փոխարքայ կարգուելով՝ անոր վրայ ևս Վարչաւիայի մէջ ատրճանակ պարպեցին, որով Կորին Բարձրութիւնը թեթեւ վէրք մը ստացաւ :

Այս օրերս, Վարչաւիայէն հասած լուրերը կը ծոնուցանեն թէ անցեալ ամսոյ 26ին բարձրագագա Արտանդիանոս Սեօնի Բրիտանիոյ Վիլլիամսթրի մարքեզին վրայ ևս ատրճանակ մի պարպեք են, երբոր Կորին Վսեմութիւնը իւր կտուքէն կիջնէր : Բարեբաղդաբար մարքեզը չվիրաւորեցաւ և շարագործը խնդրեց ընտելեցաւ, որ անձառնով մըն է, կըսեն :

Յաւալի է տպաքէն, որ քանի մի անտոակ և թափառական անձինք՝ իրենց այս օրինակ եղոնապարծութիւններովը Բոլոնիացի ազգին անունը կան պատուեն և Ռուսիոյ օգոստոսիտ կայսերէն այս ժողովրդեան շնորհուելու ազատասիրական սահմանադրութիւնը կուշացնեն :

Ա Ր Գ Ա Յ Ի Ն

Ինչեպէ շարժու Յ ու զայն երկար նախակ մի ընկալաք ՚ի պատասխանի տեղեկութեանցը՝ զորս շնորհատանէն ընդունելով հրատարակեցին :

Եւ վատացն :

Թերևս աւագ քաջանայն որ ի Կալիֆոնիոյ, ընդ այն օրոյն էր զի Տէր Մարտիրոս բացալից յինքենէ՝ կայր ի Զուգա, և ինքն միայն ի Հնդկիս կայր եզակի որ ի մէջ խոց պատճենակցայ : Ասկոցն դէպք այնպէս պնդեցին զի Տէր Մարտիրոս յամի 1856 ՚ի սրբազան Առաջնորդէն առաքեցաւ ՚ի Կալիֆոնիոյ որպէս նուիրակ վանայ : Աւագ քաջանայն Կալիֆոնիոյ, այլ նա զպատճառս պատճառելով չրածեալ առ ի կատարելոց զայն գործ(5) . ինքն ընդ ինքեան այնպէս պնդեց զի Առաջնորդն չունէր զայլ որ յարմար ապա նոյն գործոյ, վասնորոյ աննելով զայն նա՞ կամէր զի սրբազան Առաջնորդն երկրորդաբար խնդրարկու լինէր առ ինքն . որով ծառայութիւնն իւր առաւել նազելի առնիցեր : Մինչ կարծիքն իւր և գործն այլափոխեցան, և Տէր Մարտիրոս գնալով ի Կալիֆոնիոյ՝ երկուցաւ յայս նորա զուգալաւորն իւր . տեսութիւնն աչաց առաւել ևս զբացայց զանրեղծի իւր զզայնունան, Վասնորոյ ցրտացաւ սեր բարեկամութեանն որ յատաջն կայր ընդ մէջ նոյնին : Տէր Մարտիրոս վերադարձաւ ՚ի Զուգա, յետ՝ քան ըզպատճենակցին իւր՝ գերադասութեամբ կատարելոց ըզգործ նուիրակութեանն ի Զուգայ ի մէջ սակաւաթիւ և լիարարեպալտ ժողովրդեան : Աւագ քաջանայն Կալիֆոնիոյ յամի 1857 սկիզբն սրբա զընդունելով զժողովրդեանն

(5) Նա ըստ այսմ մասին կարկատե գիրաւաբանութիւնս ինչ վասն զինքն արդարացուցանելոյ, սակայն ես գեական պարագայսն նշանակիմ՝ առանց ունելոյ հաճութիւն բացատրութիւնս տալոյ ամենայն պարագայիցն յարաբերութեանց նորա :

Արշալուս 669-670 թուոց մէջ, ՚ի մասին տգաւային դժբաղք երկպառակութեանց՝ որ տեղեկուեցան Կալիֆոնիոյ մայրաքաղաքին մէջ :

Մեր անկողմնապահութիւնը պարտք կը դնէ մեր վրայ՝ լրագրոյ միջոցաւ ՚ի լրոյս ընծայել յիշեալ նամակը . զոր մեր յարգոյ ընթերցողները պիտի տեսնեն Բանասիրակներն մէջ :

Կրթարեմադրութեան ՚ի բարձր սրտէ և կարգաւորութեամբ խոնարհաբար խողովորակեալ երկեղին անձինքը՝ որպէսզի իրենց ազգասիրական սուղու միջնորդութեամբը հոգ տանին այս ցաւալի երկպառակութեանը վախճան մի տալ զիւրք և իցել կերպիւ . և չթողուլ որ սրմատանալով և զօրտնալով ևս առաւել շարս թիւններ պատճառեալ ազգին մէջ : Բանզի . դժբաղք սրբաբար, կըսես ձեմք որ քանի մի տարիէ ՚ի վեր ամեն հայաբնակ քաղաքաց և զի զօրեկց մէջ, երկպառակութիւն իրբեւ ժանտախտ կրտարածուի ահագին կերպիւ և նի թական ու բարոյական մեծամեծ վնասներ կը պատճառէ ՚ի կործանու մն ազգիս :

Գլխային աշխարհական և կրօնական կրկին ժողովոց որոշմամբը և սրտախորքական տեղեկութեամբն արտաբերուեալ Սոսիփան սրբազան արքեպիսկոպոսին հաճութեամբը, իրբեման արժանապատիւ և ազգասէր տէր Վերտիլ վարդապետն Մշոյ վիճակին առաջնորդ և սուրբ Կորսպէտն վանուց վանահայր կարգեցաւ . իւր վերայ մնալով Վարդապետ վանուց վանահայրութիւնը :

Յոյտնի է որ սրբոյնի ճարտարապետ Պրեան մեծարգոյ Սարգիս Կիլիկիոյն ճարտարաբան տեսչութեամբ և ազգասէր տէր Վերտիլ վարդապետն Մշոյ վիճակին առաջնորդ և սուրբ Կորսպէտն վանուց վանահայր կարգեցաւ . իւր վերայ մնալով Վարդապետ վանուց վանահայրութիւնը :

Միւս կըսուեմք թէ օգոստոսիտ Առաջնորդ յապաղոց իւր կայսերական գահու նախութեամբ : Բարեհաճեք է Սեօնի կարգին երբորք ստաի՞ ճանի շքանշանը և միանգամայն հարկու հազար զուռու շնորհելու յիշեալ մեծաշուք հայկազուն Կիլիկիոյն :

Նուովեական շոյոց նախագահ՝ արքեպիսկոպոս գերատարտիւ Հասուեհտն տէր (Նաան հո) գեոր հովիւը՝ Վատուոյ Էգէտնի պաշտօնատար անուանեցաւ ՚ի Գաղղիացոց կայսերէ :

(7) Գոստոսիտ Առաջնորդ յատուկ իրաւունքով մի թոյլ տուաւ Կորին Կերտապոսուս թեանը որ իւր կուրծքը կրէ յիշեալ կարգին նշանները

անէր դանտութիւնն արտի նորա՝ յաղնդս միւր քահանայի միայն, յամենայն ի փառս, ի պատիւս և յարտունութիւնսն լինելոյ զուգալից և հաւասարակից ընդ ինքեան : Նոյն քահանայն էր Տէր Մարտիրոս Տէր Յովսէփիկեան . որ ի գործ է քան զինքն ըստ հասակին՝ և ըստ ժամանակի ձեռնադրութեանն ՚ի քահանայութիւն . և յամի 1845 յ49 ՚ի ներքոյ իշխանութեան իւրոյ կը կալէր ստորագաս վիճակաւոր քահանայ ՚ի Կալիֆոնիոյ քաղաքիս, այլ ըստ արժանաւորութեանց մասին՝ ոչ իւրքինչ ստորագաս քան զնա, և ըստ լեզուադիտութեան մասին՝ սա քան զնա առաւել :

Յորժամ վիճակաւորեցաւ ամենապատիւ Յաղղէոս արքեպիսկոպոսն Առաջնորդ ՚ի Զուգոյ, և կալու զառաջնորդութիւնն իւր, ակնատեսա էր Տէր Մարտիրոսի իսկ զմիւրոյն զանունն միայն լուեալ էր : Աւագ քահանայն Կալիֆոնիոյ ունէր և կալու սերտ և կարի շնոր բարեկամութիւն ընդ Տէր Մարտիրոսին : Տէր Մարտիրոս՝ զնա ծանօթացոյց սրբազան Առաջնորդին, որպէս մարդ գործունեայ՝ որպէս արժանաւոր քահանայ, որպէս ունեցող զմեծ համբաւ : Եւ զձայն ՚ի հասարակութեան Կալիֆոնիոյ՝ և որպէս հոգևոր մշակ՝ կարող առնելոյ ըզմեծամեծ յօգուտ Սղգի և հայրենեաց՝ «Թէ կամիցի» : (4) Ըստ այնպիսի տեղեկութեանց սրբազան Առաջնորդի զնմանէ, նա ժամանեցաւ վարդապետի վերոյ նշանակ

(4) Յետ ծանօթացուցանելոյ տէր Մարտիրոս քահանային զԱւագ քահանայն Կալիֆոնիոյ՝ նորակ սրբազան Առաջնորդին, յաւելոյր ասել, թէ «Նա փառասէր մարդ է, վասնորոյ որքափ դու փառասիրես զնա, այնչափ ես նա ջանասիրութեամբ կատարե զգործ վասն Ազգիս» :

Եւ նոր, ունելով նպատակ՝ սրբազան Առաջնորդին, ըզհարաշտութիւն և զհաւատարմութիւն Տէր Մարտիրոս քահանային կրկնուցանելոյ կեղևկարծ . որով և զնա յաչաց Կորին Սրբազանութեանն հանելոյ և ընկիցիկ առնելոյ ՚ի պատուոյն և յարտունութեանցն անտի : Սրբազան Առաջնորդն իւրում աչաց և վորձոյն՝ քանթէ նախանձաւոր զըլին՝ առաւել շատատալով, շարս ինչ ի լրումն կամոց նոյն քահանայի, և ընդհակառակն, զնա քաղցուութեամբ համոզելով ՚ի պահպանութիւն սիրոյ և խաղաղութեանն յորդորէր : Մինչ զմտնուցելն իւր խընձոր, չունեցան ազգայնութիւն ի կատարումն իւրոց բազմանայն, ձեռն հարկ յայլ շաւիչ Տէր Մարտիրոս զըրեալ էր առ որ ի բարեկամաց իւրոյ թեղթի և Բեթալիոյ, և ի նմա նկարագրելով զքնաւորութիւնս Աւագ քահանային Կալիֆոնիոյ, յայնմ նամակի տուեալ էր նոյն առաջնորդին զանականն «Ննջաւոր, խողովարար և հայրենատեայ» : Ըստ անպատճի զխաղաղոյ ինչ՝ աչոյն աւագ քահանային Կալիֆոնիոյ ի ձևու ըրել զայն թեղթի : Ուստի և առիթ զանդատանայ ստանալով զ՚րիս նախատական անպատճի գրեաց զբողոք ըստ այնմ մասին սուրբազան Առաջնորդն : (Կարծեմ զի ընթերցողք ունին ասել, զի թէ նա չէր խողովարար, ոչ զհետ լինէր պրպլտելոյ և զտանելոյ զառիթ խողովութեան, այլ թոյլ տոյր նոյս թաղել զմեռեալս իւրանց) : Սրբազան Առաջնորդն ըստ այնմ մասին արար հարցումն ըստ օրինի առ Տէր Մարտիրոսն . նա եցոյց զինքն պատրաստ ապացուցանելոյ զգրեալն իւր՝ փաստիւքն զորս ի վկայութիւն անէր : Վասնորոյ սրբազան Առաջնորդն պահել կամելով զպատիւ բողոքարկու ընալ քահանային, ոչ ըստ դատաստանական օրինի արար տեսութիւն այնմ դատի :

Թացցին՝ ի պատասխանի այս խնդրոյն, պատուական ատենախօսութիւն մի ըրաւ, որուն համառօտութիւնը այս է.

«Այս յայտարարութեան պատճառը զարդոնի պիտու ըրազրութիւններն են. քանզի սուս անց մը տարածուեցաւ թէ կառավարութիւնը ի ծածուկ կը բռնաբարէ և օգնութիւն կը մատուցանէ անոնց. ուստի հարկ է որ ամեն երկրայութիւնները դադրին: Կառավարութիւնը պէտք է որ ճանաչեն զճշմարտութիւնը. անոնք որ խտրութեան պէտք է որ պատրին ի պատրանայ: Թէպէտ և կը պարտաւորինք երախտագէտ ըլլալ Կարիպատիին հայրենասիրական մեծամեծ ծառայութեանը, սակայն զի տեւ արժան է որ յանուն Արթուր—Լամանուէլ թագաւորին պատերազմելով յաղթութիւններ ըրաւ: Բարւոյն լինելն և կառավարութեանն ի գառ, ոչ որ չընար ներկայացնել Խտային: Եթէ Կարիպատիին օրինաւորութեանն կը լինէ, եթէ կը սպասուիրն և կը ստի յանուն ազգին, եթէ վտանգի մէջ կը ծագէ Խտային, յայնմամ հասարակաց օրինաց համեմատ պիտի պատժուի:

«Այսու ամենայնիւ, յուսամ թէ Կարիպատիին՝ որ կը ծանայէ այժմ մեր թագաւորին դիտաւորութիւնները՝ անոր հրամանաց պիտի հնազանդի և պատճառ պիտի չըլլայ համազօրոյն պատերազմ յարուցանելու»:

Այս խօսքերը եւ անոնք ունեցան հարուստ թեւամբ ընդ ունեւեցան, և զինի համառօտ վեճարանութեան մը, ազգային երեսփոխանաց խորհրդաւորացը յայտնեց թէ օգոստոսի տարեկան հրատարակած յայտարարութեան վի հանձնարան և հաստատուն խօսքերուն ինքն ալ մասնակց կըլլայ բոլորով սրտի:

ՅՈՍՏԱՆԴԵՆՈՒՊՈԼԻՍ • 8 ՕԳՈՍՏՈՍԻ

Նշեցաւ ամսոյ 29ին կիրակի օրը բազմաթիւ թնդանութիւններ արձակուեցան աւետեւ ճամբ մայրաքաղաքիս հասարակութեան զինուորն իշխանուեցաւ միայն, զստեր օգոստոսի տարեկան Վարդապետութեանն: Բայտ բարձու հրամանի Կորին վեհափառութեան, երեք օր և երեք զիշեր հրապարակական ուրախութիւններ և ճրագաւարտութիւններ եղան այս բարեբաղդ դէպքը տօնակներու համար՝ Օգոստոսի կայսրը այս առթիւ առատ ողորմութիւններ բաժնել տուաւ Վ. Պօլսոյ աղքատաց. ուրոնք օրհնութեամբ և ջերմ բարեմաղթութեամբ փառանքեցին առատագոյն մեծագոր Սուլթանին անունը: Կայսերական պալատին ամեն սպասաւորները ևս զբաժանեան պարզեցին ընկալան:

— Վսեմափայլ Հասան Աշի Խանը, որ Պարսկոյ դեսպան է ի փարսից, Մեծիկէ կարգին առաջին աստիճանի շքանշանը ընկալաւ:

— Սուրբ զեսպանատան խորհրդոյ քարտուղար մօսիւ Ալեքսանտր Սուհանօֆ, Կարաւտաղի մետրապօլիտ գերապատիւ Արքեպիսկոպոսը, Սանասթի մետրապօլիտ գերապատիւ Վ. Ենեթիթոս արքեպիսկոպոսը և տօթթօր Կորնի բժիշկը միևնոյն կարգին երրորդ աստիճանի շքանշանը ընկալան:

— Օգոստոսի Սուլթանը Օմալէ կարգին առաջին աստիճանի շքանշանը շնորհեց վաճառականութեան տեսուչ Սաֆֆէթ Էֆենտիին, կայսեր սենեկակց տեսուչ Վէլին, Իւսթիպի կառավարիչ Սուլթանֆա վաշային և զօրակց Օսման վաշային:

Այլև յիշեալ կարգին երրորդ աստիճանի շքանշանը հաճեցաւ շնորհելու հայկազուն Տիգրանց Միշրան—Պէլին՝ որ փողերանոցին տեսուչն է, և Մաքթօ վաշային՝ որ ազգաւ Յոյն և կայսերական պալատին բժշկակց տեսուչ, նմանապէս ընդհանուր հոգաբարձու տեղութեան հիւանդանոցաց:

— Խտային թագաւորին երեք որդիքը բարձրադատիւ Հիւսէյնթ, Ամէտէ և Օտոն իշխանները անցեալ շաբաթ օրը հասան ի մայրաքաղաքս, ուր մեծ պատուով և ի ձայն թնդանութեան ընդունուեցան:

Բարձրադատիւ Մեծ—Լսարգոսը, արտաքին գործոց տեսուչը, պատերազմի և ծովային զօրութեան պաշտօնատարները փութացին շողեանու երթալու, յիշեալ արքայազուն իշխանաց զալուստը շնորհաւորելու համար: Վոյնի Բարձրութիւնները շողեանու են ուղղակի կայսերական պալատը դացին, ի տեսութիւն օգոստոսի Սուլթանին, որ մեծ մարդասիրութեամբ ընկալաւ իւր օգոստոսի հիւրերը և կայսերական փառաւոր կառքով յուղարկեց զանոնք Խտային դեսպանական պալատը ի Վէյօղլու: Բարձր

ապատիւ արքայազուն իշխանները ընկերացեալ էին Խտային դեսպան Վառաչիօլօ մարքեզէն, Թոսի զօրակցներն՝ որ իրենց կառավարիչն է, և ուրիշ քանի մի երեւելի պաշտօնատարներ:

Օգոստոսի Սուլթանը նոյն օրը երեկոյն Խտային դեսպանատունը դնաց ի փոխադարձ այցելութիւն յիշեալ բարձրադատի իշխանաց:

Օգոստոսի Սուլթանի փաշան՝ կայսերական հրամանաւ, հիւրընկալ (միջմաստար) կարգեցաւ Խտային արքայազուն իշխանաց քով:

— Սուլթանի գործքերը, ըստ երեւմանց, խաղաղասիրական վեճակի մէջ չեն գտնուիր: Մեծաշուք Ահմետ Վէֆէթ Էֆենտին, որ կայսերական արտաւարկարդի գործակալի պաշտօնիւ Պէլլիատ գացած էր, անցեալ շաբաթ օրը դարձաւ ի մայրաքաղաքս:

— Մինչև ցճ ամսոյս, շրջաբերութեանն ժողովուած դրամաթղթոց գումարը 624 միլիոն 883-460 զըշ է:

ՔԱՆԱԾԱՆ ԵՒ ԻՐ

Ձմիւռնիս, 11 Օգոստոսի:

Ամսոյ 5ին, Կարողոն Երրորդ կազմեր տօնակներով ինքն սովորական փառաւորութեամբ և ի ձայն թնդանութեան կառարկեցաւ: Եւստ 10ին, ըստ Գրանկաց, հանդիսաւոր պատարագ եղաւ Լատինացոց սուր Պօղի կարգաւոր եկեղեցին. ուր ներկայ էր Գաղղոց հիւստոսի տեղակալ մօսի Մ. ալ Բէլմ, ընկերութեամբ չիւստատարանին գործախաղց և գաղղոցի հպատակաց:

— Երկու շաբթի օրը, Գրանկալիս Բոլսի Վասարոյ կայսեր ծննդեան տարեդարձն ևս սովորական հանդիսիւ և թնդանութեան արձակուամբ կատարեցաւ. և նոյն օրը Լատինացոց Սանթա Մարիայի եկեղեցոյն մէջ հանդիսաւոր պատարագ մատուցաւ ի ներկայութեան Աստրիոյ ընդհանուր հիւստոսին և սուրբախոյն բազմաթիւ հիւստակաց, ու բարեմաղթութիւնը եղան առ Աստուած վան երկարութեան կենաց Երթին Վեհափառութեան:

— Քաղաքիս Կատիկանութեան նոր տեսուչ Վանջըպան օղլու մեծաշուք Լալին—Պէլլը ամենայն խնամք և աշարժութեամբ կը կատարէ իւր պաշտօնը, հասարակութեան ապահովութեամբ վերաբերեալ ամեն կարգադրութիւնները ճշդութեամբ և զգուշութեամբ ի գործ դնելով: Այս կարգադրութեանց մէջ նշանակութեան արժանի են հետեւեալները.

Արեւի ճանապարհորդ՝ որ օսմանեան քաղաքի մի կողմաց, ոչ տք է անցալը (Եօլթիլիլիլի) մի ունենաց ձեռքը. ապա թէ ոչ, անսիջապէս Խզիլիլի պիտի արտաքսուի: Արեւի ճանապարհորդ՝ որ օտար կըլի մի կողմաց, պէտք է որ իւր անցալը վերաց այն քաղաքին օսմանեան հիւստոսին ստորադրութիւնը ունենաց: Ավոր չընար սպալցու ցանկն ինչ միջոցով իւր սարուստը ձարիլը, կամ չընար կրաշխար մի ցուցնելու, այնպիսին քաղաքին պիտի արտաքսուի:

Արդէն շատ մարդիկ՝ որ այս երկրայական կաշտութեան մէջ կը գտնուեն, Խզիլիլի արտաքսուեցան:

— Կատանդոնապօղի յարգոց պարոն Պօղոսը Վիլչինեան, որ 25 տարի ի վեր բացակայ էր իւր հայրենիքէն և 20 տարի չարի հնգիստանի գանաղան կողմերը պարտու է, մօտեր հասաւ Խզիլիլ, և անցեալ շաբթու մեկնեցաւ Կատանդոնապօղի կըլիլիլի:

Պարոն Պօղոս Վիլչինեանը՝ որ մարդավարութեամբ ընդունուեցաւ Խզիլիլի Հոյ ընտիկներին, իւր մեկնելն յատալ, Մարտիկան և Հոլիսիսիանց ազգային կըլիլի վարձարանաց այցելութիւն ըրաւ և իւր ինքնակցութիւնը յայտնեց անոց բարեկարգ յատալախնութեամբ վերաց:

— Մալիս լրագիրը՝ ամսոյս 1ին շաբթուրթի օրուան Կ. Պօլսոյ պատրիարքարանի ցաւալի դէպքը պատմելով կարգադրեց, ազգային վարչութեան և մանաւանդ մեծաբղջ Բարունակ—Պէլլին խոհմ ընթացքը. որ խտարապարտութեամբ պատասխաններ է ժողովրդեան երեսփոխանացը: Երջն լրագիրը կը յաւելու թէ կը պարտաւորինք ազգովին շնորհակալ ըլլալու յիշեալ վարչութեան անձնանուէր հոգատարութեանը: Համախա եկը և մեր Մալիսիլ ըստ այժմ մասին. սակայն գործանալին այն է, որ ազգին կողմանէ կազմին անուամբ պատրիարքարանէն կըլիլիլի նոյն վարչութիւնը, որ ազգին շնորհակալութեամբ վերաց իրաւունք ստացած է: Կըլիլիլի թէ պատրիարքարանը մինչև յայտարարուի է ելիլի: Մալիսը կը թէ պատրիարքարան գացող բազմութիւնը 1000էն աւելի էր, և ոչ թէ 5000, ինչպէս որ զրոյս է Բուրիկ Ժօրիս լրագիրը:

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄ

Քիւրեմի օղլուին Ֆրեճիկանէին մէջ երկրորդ մքեբանցը կը ծախեն Փարիզի պատուական մուսակներ երկի մարդոց համար, լուստրին Ե. Վիտէ 10' գոյքը 90 դուրուղի որ 110 կ'արժէ, նմանապէս տիկնանց համար՝ գոյքը 636 75 դուրուղի:

ԶԱՐԲԱՆ ԱՆԻ ԳԵՂ ՄԸ

Սրբազան Թեմակոյնի Հարձակումը

Արեւի թէ մարդկային մտաց ամեն արտադրութիւնները ծամանակ մը աւելի են, նոր գիւտեր անոնց տեղը կը բռնեն: Բայց այս խօսքը այս գիւտն չէ քարտէրի. վստիկ օրուան մը համար չէ այլ մշտապէս և անոր ներգործութիւնը ըստորոգծ արեւան մէջ եղած հիւանդութեանց արմատները կը ջնջէ և բժշկութեան արհեստն ալ անկէ ցաւելի բան մը չընար ձեռք բերել: Այս սպեղանին մտոյն և մարմնոյն մանքաթեթեթուն մէջն անյնեւով, ինչպէս որ չուր ծակակց բանէ մը կանցին, կերթայ կը զոտնէ խոյ պարանոյն, օձիկ, ուրոյրը և քաղցկէղ ըստած փառերուն արմատը, նմանապէս գէշ վերաց և պալարներու մնացորդաց որ արեւան շրջաբերութիւնը կարեն, և անոնց ապահանջութիւնը անհետ կըլին:

Յուստոսից

Հարձակումի սպեղանին ամեն գիւտերուն մէջ կը թշուալ տուից (պատեր) ցաւելի թէ քան տարուան ըլլայ: Ուր չար կարծ գունաթափ և ուրեցած քրոջ մտովնը, այս աստը չընար գիւտնալ, Էթէ յիշեալ սպեղանին օրը երկու անգամ առատապէս գրուի ցաւած տեղը և աղէկ մը չիւրի: Յետո նոյն սպեղանին լաթի մը վրայ շատիկ քսելով ցաւած տեղը ծածկելու է: Այս կերպիւ Էթէ շարունակ հոգ տարուի, վստաւորը հիւթերը գուր կըլին: Վերջերքի ծանախակուան մէջ յարմարաց անտի կը բժշկուին և սրունկը միւս մասերը իրենց բնական երեւոյթը դարձեալ կը տանան:

Լին վերջ, խոյ և քաղցկէղ

Խոյ պարանոյն, և ուրիշ խոցերը, որչափ և հնացաւ ան, շուտով կը բժշկուին Հարձակումի սպեղանին և դեղագործները գործածելով: Այս գեղին ներգործութիւնը պալարաց և շարունակ քաղցկէղաց վրայ գրեթէ հրաշալի է. քանզի առջի բերանը անոց վրայն կը հանէ զժողոյր որ զետեղ կը անցնեն միւս և հետեւաբար կը բժշկէ դանոնք:

Կծկումն զլաց և կարծրութիւն ի յօգաւորութիւն (օյնաք եկրի)

Այս աստերն ևս շուտով կը բժշկուին Հարձակումի սպեղանիով. որ իւր ներգործութեամբը երեւելի հանդիսացաւ նաև անպատուութեան շատ գէպքերու մէջ:

Տեստատուութիւն

Այս սպեղանին տեստատուութեան (մոյսալ) ամենէն փառագար գէպքերը կը բժշկէ, Էթէ գործածեն զայն ինչպէս որ պատուիրեալ է ծանուցաբոյն մէջ:

Սրբազան հիւանդութիւնը

Խտարարները (պատրիարք), շուր պատարա յարձակումիլը և մարդ որ մարմնին ամեն գրգռութիւնները աներ ուժ կը կրունքուն մը անգամ այս սպեղանին քսելով: Գուր ասոր ստիպարար պատաշնութեան օգուտ ինչն կը պատճառի. և քոտարածար սպեղանին երկու մասնով կը բաժնուի անմալակ մարմնին մակտիլը և կը շրուէ զարարումը, սո կը լայն հիւանդութիւնը անհետ կըլլայ: Այն սպեղանին հիւանդութիւնները և բազմակերպ քաղցկէղ են մարմնին հիւանդութիւնները, կըլին աս միջոցաւ: Գճ զրուար գեղց գործածելով, շուտով անհետ ընել նոյն տըղիլը: Թիւնիլը և գարեկալ ձեռք բերել մարմնին բնական գոյնը և կարգութիւնը:

Այս սպեղանին յատկապէս օգուտակար է հետեւեալ աստիցը. Ուրոյրը, Բաղցկէղ (ճիւրեղնիլ), Կորուածքը և Գեղունիլը կամ կծկումն միմանց կամ զլաց (սինթը չիւրիլակի) և Կոտոտիլ (նարը): Խօթութիւնը մարմնի, Յօգաւորութիւնը և Խաղաւարտ (չպան): Զբոզողութիւն (սըղա): Ներաբերան և լայնախոր վէքը (Ֆիսթուլ): Ուստացաւորութիւն (նիզրիս): Սերմակալութիւն (պէլ սօթըլը): Բոս և Լեռոյի հիւանդութիւնը: Խոյլ պարանոյն: Յաւ պարանոյն: Ափրոյիտեան աստը: Կոյ ցաւալին (թիք տուլը):

Այս սպեղանին, որ կըլինուի նոյն իսկ հարսոյն անձնային վերակացութեամբը՝ անոր ընդհանուր գործարանաց մէջ կը ծախուի ի լոտոն Սերէնա կըլուած թագը թիւ 244. և ի Կոր Երրորդ Մայիսին Լէն թագը թիւ 80: Իսկ օրիշ կը կըլինը, իւր գործարանաց քով կըլուան: Երջն անուանուրը հետեւեալներն են. Խզիլիլի Իբար Ֆրէր Կ. Պօլսի Ա. Սիմօն և Ֆ. Տիւրուտաւ: Ալեքսանդր Բ. Բէլլիլի Ի. Իտալի Կոլարոսի, Բիւս կըլին Դ. Սիլիլիլի, Մալիսի Կ. Սիլիլի, Պարթիլ Ելիլի Վասոյ:

Յիշեալ սպեղանին տուփերը գանաղան մեծութեամբ են և կըլուան 9, 22, 55, 88, 176 և 264 դուրուղի իւրաքանչիւրը, և ամեն մեկուն մէջ հայերէն լեզուաւ ծանուցագիր մը կայ, որ այս սպեղանին գործածութեան վրայօք մարաւանս երեւութիւնները կուտայ:

Խտարար—տէր լրագրոյս, Կոտալի Կ. Պատարարան: